

UČITELJSKI TOVARIŠ.

List za šolo in dom.

Izhaja v 1. in 15. dan vsacega meseca, in stane vse leto 3 gold., pol leta 1 gold. 50 kr. Spise in dopise prejema uredništvo. — Naročnina in oznanila pošiljajo se založništvu v Milic-evo tiskarno v Ljubljani.

Štev. 10.

V Ljubljani, 15. maja 1882.

XXII. leto.

Meščanske šole z ozirom na predloženo šolsko novelo.

Hrup po nemških šolskih in nešolskih časopisih, ki se je bil zagnal zoper predloženo predruženje državne šolske postave s 14. maja 1869. l., polegel se je sicer nekoliko, a utegne se zopet razlegati takrat, kadar se bode o tem posvetovalo v gospodski in poslaniški zbornici. Nastali hrup je bil dvojen. Učitelji nemški so bobnali v obče zoper novelo, a še posebej zoper tiste določbe v njej, katere nameravajo meščanske šole nekako povzdigniti, ali prav za prav, nevolja je vladala v krogih tistih učiteljev splošne ljudske šole, kateri niso za to, da bi se meščanskim šolam dajale večje prednosti pred višje organizovanim ljudskim šolam. Ta prepir med avstrijskim nemškim učiteljstvom ni nov, živahen je bil zlasti pred nekaterimi leti v Beči in Gradci; a na novo se je bil oživel, ko je bila šolska novela začetkoma tega leta gospodski zbornici predložena. Ona namreč res ne poklada nižjim organizovanim ljudskim šolam, n. pr. enorazrednicam, toliko pozornosti, in iz nje se res ne dá sklepati, da naj bi se tudi v priprosti kmetski vasi enorazrednica z velikimi troški oskrbovala; na drugi strani pa nekako za odškodovanje poudarja važnost meščanskih šol z nekaterimi ugodnimi paragrafi. Naj ugodnejše določilo med temi je n. pr. ono, katero pravi, da naj bodo meščanske šole v bodočnost normalne pripravljevalnice za učiteljišča. Vsled teh za meščanske šole in meščanske učitelje koristnih paragrafov v tej noveli pozdravili so jo z veseljem Dunajski meščanski učitelji, kateri imajo za svoje tendence lastno društvo „Bürgerschule“ in lasten šolski časopis enakega namena, ki z obče avstrijskega stališča*) napravo meščanskih šol zagovarja. Teh nazorov (t. j. zagovarjanje meščanskih šol) se nekateri vladni šolniki začetkoma niso mogli poprijeti, a zdaj se je pa v vladnih krogih naprava teh šol zelo priljubila, kar več okoliščin svedoči, osobito pa omenjena novela, katero so Dunajski meščanski učitelji in tudi drugi v provincijah zastran dotičnih paragrafov hvalili; zbog tega pa so prišli v veliko nemilost pri svojih sobratih — ljudskih učiteljih. — Naj to prepirko nekoliko razjasnim tudi slovenskim učiteljem v „Učit. Tov.“ Najprvo naj jim pa namen meščanskih šol v obče razložim. V to svrho si dovoljujem ponavljati besede, katere sem bil priobčil že takrat (1878. l.), ko se je bila na Kranjskem prva in do zdaj edina meščanska šola (v Krškem) otvorila. Glasé se:

„Več narodov in dežel na Avstrijskem, zlasti napredni stanovalci slovanske in nemške narodnosti na Češkem in Moravskem, potem Nemci v doljni in gornji Avstriji in na Štajerskem ter Hrvati v civilnej Hrvatski in Krajini imajo že nekaj let več učilnic te vrste,

*) Veliko nemških šolskih časopisev pa ima pred očmi samo nemško-avstrijsko šolstvo.

od katerih jih je nekoliko nastalo na ta način, da so se prejšnje (nesamostalne) nižje realke prestrojile v meščanske šole, nekoliko jih je pa novo šolsko postavodavstvo na željo in s pomočjo občin in krajev ustanovilo. V zadevi teh šol so imele nove šolske postave to pred očmi, da so splošne ljudske (národne) šole namenjene le splošni omiki mladega ljudstva, onej omiki namreč, katero naj bi imel slehern državljan, slehern kmet, slehern rokodelec, delavec in dninar in tudi slehern hlapec, pastir in sleherna dekla. Poleg te splošne omike in izreje — taka je želja novih šolskih postav — naj se pa ponudi mladini v nekaterih krajih (Kranjske deželne šolske postave pravijo, naj bi vsak okraj imel eno meščansko šolo) prilika, da se v znanostih in urnostih, za praktično življenje potrebnih, še nekoliko boljše izučí, nego je to mogoče v občni ljudski učilnici. V tej poslednji je namreč v obstoječih dostikrat neugodnih okoliščinah zmožnemu in marljivemu učitelju mogoče le to doseči, da sposobne in šolo marljivo obiskajoče otroke v elementih (temeljih) vsega znanja (v čitanji, pisanji in računstvu) ter v tako zvanih realističnih predmetih (v zemljepisi z zgodovino ter v prirodoznanstvu) toliko izuri, da se jim kasneje vsakoršnega izobraženja odrekati ne more, kajti znajo prilično čitati, pisati in računati ter imajo v obče nekoliko pravih pojmov o svetskih dogodjajih, o naravi in o dr. Ali navadno ne moreš in ne smeš zahtevati od slehernega človeka, ki ti je samo občno ljudsko šolo z dobrim vspehom izvršil, da bi ti kako knjigo popularno-znanstvenega obsega dobro umeval, ali da bi samostojno prilično pravilno pisal pisma vsakdanjega življenja, ali da bi ti vse račune v trgovskih opravkih brez težav prav izvrševal. Človek z omiko ljudske šole utegne navadno — ako je tudi moralčno in krščansko vzrejen — postati le dober kmet, dober rokodelec, dober in pošten delavec in dr. Ako si pa želimo izuriti prav razumne kmetovalce, napredovajoče domače rokodelske mojstre, špekulativne domače trgovce, in v sploh nekakov omikan srednji stan, zaveden meščanski stan, rojen in izrejen na domačih tleh in ako hočemo povzdigniti domačo obrtnijo — tedaj moramo mladino naučiti še več, nego je to v splošni ljudski šoli mogoče.

Taka večja, vsestranska in temeljiteja izobražba se pa ponuja ravno v meščanskih šolah, katere tudi lahko več storé, kajti pri manjšem številu učencev je večji broj učiteljev, nego v ljudski šoli, in navadno imajo prve na razpolaganje več učnih sredstev. (Mimo gredé naj si tudi to opomniti dovolimo, da so nasproti ljudskim in meščanskim šolam srednje učilnice le bolj pripravljevalnice za visoke šole, kjer se izobražuje učeni stan.)

Teh misli pa je tudi zdanja vlada. S pomočjo meščanskih šol, katerih je v Avstriji že nad 300, namerava povzdigniti obrtnijstvo, za katero je tudi ustanovljenih že nekaj višjih in nižjih obrtnijskih šol. Podloga tim obrtnijskim šolam pa naj bi bile ravno meščanske šole. Poleg tega je vlada spredidela, da zdanje srednje šole*) le teoretično človeka izobražujejo, in da je teoretično izobraženih ljudi v Avstriji že dovolj veliko, vsaj pripravnih mest nima država za-nje v zadosti meri, kakor to spričuje veliko število profesorjev, ki so brez primernih služeb. — To so v obče pripoznane resnice, in meščanskim šolam (t. j. dotičnim paragrafom v noveli) protivijo se le tisti ljudski učitelji, kateri so dokazali, da more višje organizovana ljudska šola isto storiti, kakor meščanska učilnica. Da temu ni tako, priča že ves organizem poslednjih: Na meščanskih šolah delujejo bolj izobraženi učitelji, ki so morali težje preskušnje prestati; oni imajo le svoje skupine predmetov, iz katerih so baš izprašani; ne nalaga se jim toliko ur na teden, nego drugim (po noveli bode maksimum njih ur na teden 25), in ker je njih plača navadno boljša, a njih šola navadno s sredstvi učnimi bolje oskrbljena; zato ima njih delovanje v navadno

*) Nekoliko srednjih šol, na pr. na spodnjem Avstrijskem namerava se v kratkem opustiti, ker so preslabo obiskovane.

manje obljudenih razredih več vspeha, nego delovanje učiteljev v splošni ljudski šoli, katera nima teh prednosti. — Vse te prednosti, katere je meščanska šola v Avstriji že do zdaj imela, potrjuje šolska novela in jih še z nekaterimi novimi popolnuje. O vsem tem se bode sicer še bolj določno lahko govorilo takrat, kadar novela zakon postane, kar bi bilo s tega stališča vsekako želeli.

L.

Starostne doklade ljudskih učiteljev na Kranjskem.

Res je, da se je od 1873. l. dalje do današnjega dne za uredbo gmotnega položaja ljudskih učiteljev na Kranjskem postavnim potom precej veliko storilo, za kar smo vsi učitelji brez razločka vsem prizadevalcem iz srca hvaležni. — Skrbelo se je uže v prvem začetku šolske prestvaritve po postavodavnih organih ljudskim učiteljem naše kronovine ne le za stalno določene letne dohodke, nego tudi za starostne petletne doklade. Kar prave dohodke same na sebi zadeva, bili so še le s postavo z 9. marcija 1879. leta v štiri glavne razrede posebej razdeljeni in postavljeni, zoper kar se nič ugovarjati ne more.

Gotovo je pa, da, kar starostne petletne doklade zadeva, je postava — oziroma njene določbe v §. §. 30. in 87. — z 29. aprila 1873. l., katere še zdaj veljajo, mlajšim učiteljem na prvi pogled za celo tretjino ugodnejša in pravičnejša, nego starejšim učiteljem na deželi in v njenem glavnem mestu v Ljubljani. §. 30. te postave zagotavlja sicer vsem učiteljem, kateri so postavi gledé zapovedanih izpitov in drugih vnajnost v tem obziru popolnoma zadostili, — brez razločka — po šest starostnih petletnih doklad od njihove najnižje dejanske letne plače, po 10% namreč — torej na deželi po 40 gold., a v Ljubljani pa po 60 gold. na leto za vsako posamezno petletnico posebej, ker je bila najnižja plača tedaj za učitelje na deželi 400 — a v Ljubljani pa 600 gold. — postavno priznana. Ker pa ta §. šolske postave gledé pravnih razmer učiteljev na Kranjskem še vedno popolnoma veljá ter se ni s postavo (novelo) z 9. marcija 1879. l. ob veljavo dejal, v katerej postavi razdelile so se učiteljske plače v štiri glavne razrede, namreč: 400, 450, 500 in 600 gold. na leto, kar znači najnižje določene plače vsakega oddelka ali plačilnega razreda (vrste), bi se morali pravilno od teh zneskov letnih dohodkov dotičnim učiteljem starostne doklade odmérjevati, ne pa od prejšnjih 400 in 600 gold., kakor bilo je to pred imenovano „novelo“ določeno. In teh starostnih doklad pravi in glavni namen je: učiteljem na Kranjskem od pet do pet let, če so tudi oni zadevajočim postavnim zaukazom na tanko zadostovali, njihove najnižje letne dohodke do spolnjenega 30. službenega leta po stopnjah zboljševati, do česar ima vsak tak (učitelj) tudi neovrgljivo pravico.

A uže v tej postavi — z 29. aprila 1873. l. ni pri tej pravični določbi napram učiteljskih starostnih doklad ostalo; naredil se je med starejimi in mlajšimi učitelji velik in očiten ter občutljivi razloček s §. 87. kot dopolnilnikom §. 30. iste postave. Ta §. (87.) priznava starejim učiteljem I. starostno doklado še le tedaj, kadar ima kdo uže celih 15 službenih let — po opravljenih postavno predpisanih izpiti in je poleg tega ob enem tudi zatrdno postavljen.

Ta določba, proti katerej bi se pa na Kranjskem morali skoraj vsi stareji učitelji v smislu članka letošnjega „Učit. Tov.“ šte. 3., stran 38.: „Držimo se trdno svojih postavnih pravic“, pravno ravnati, kar bi prizadejalo gotovo ogromnih stroškov dotičnikom namreč, da se tri službena leta za eno samo — ali celih petnajst službenih let le za pet všteva, je pa gotovo za vse stareje učitelje prehud, nezasluzen in neznosni udarec. Da so tudi